

Велет національного духу

**Григорій Сковорода –
людина, мислитель, митець**

**3 грудня
300 років від дня народження**

(1722-1794)

Григорій Сковорода

(1722-1794)

Григорій Савич Сковорода, син незаможного козака, народився 22 листопада 1722 року в Чорнухах на Полтавщині. 1734 року вступив до Києво-могилянської академії. Він вчився тут сім з половиною років і за цей час пройшов перші шість класів: фари. Або аналогії, інфіми, грамматики, синтаксими, поетики і риторики. У сьомому класі філософії треба було вчитися два роки, але з середини другого року, точніше – у перших числах грудня 1741 року, заняття сковороди в академії раптом перервалися...

Сім з половиною років він учився блискуче; як розповідає друг, учень і перший біограф філософа Михайло Ковалінський, Сковорода «скоро превзошел сверстников своих успехами і похвалами». У нижчих чотирьох класах вчився у Амвросія Негребецького, а в середніх (п'ятому і шостому) – у Павла Канючкєвича та Сильвестра Ляскоронського.

25 листопада 1741 року в Пеєрбурзі стався державний переворот, у результаті якого на престол вступила дочка Петра Першого Єлизавета Петрівна. Нова цїриця захоплювалася балами, співами, театральними виставами, музикою й танцями.

Отже, не дивно, що в перші дні свого правління серед невідкладних своїх справ вона поклала й укомплектування придворної капели. «Дарования Сковороды к музыке и отменно приятный голос, - повідомляє Ковалінський, - подали случай быть ему выбрану ко двору в певческую музыку, куда и отправлен был он».

Від грудня 1741-го до серпня 1744 р. Сковорода перебував у Петербурзі. Коли ж, подорожуючи по Україні, цариця 27 серпня 1744 року приїхала до Ктева, Сковорода був серед її почту і домігся від неї дозволу залишитися для продовження навчання. Він дістав «увольнение с чином придворного уставщика» і вступив знову до сьомого класу філософії.

Та навчався тут Сковорода лише рік. Скінчивши сьомий клас, він знову кинув навчання й відправився (у серпні 1745 року) в закордонну подорож, про що Ковалінський розповідає так:

«Круг наук, преподаваемых в Киеве, показался ему недостаточным. Он возжелал видеть чужие края... Отправлен был в Венгрию к Токайским садам генералд-майор Вишневский... Сковорода известен знанием музыки, голосом, желанием быть в чужих краях, разумением некоторых языков, представлен был Вишневскому. Путешествуя с генералом сим, имел он случай, с позволения его и с помощью его, поехать из Венгрии в Вену, Офен (Будапешт), Пресбург (Братислава) и прочие окольные места, где любопытствуя по охоте своей, старался знакомиться наипаче с людьми, ученостию и знаниями отлично славимыми тогда. Он говорил весьма справно и с особенною чистотою латинским и немецким языком, довольно разумел еллинский».

Є відомості про перебування в ці роки Сковороди в Італії, Німеччині, деякий час він навчався в Галльському університеті, слухав лекції філософа-раціоналіста Христіана Вольфа, у якого перед тим учився Ломоносов.

Контракт з Токайською комісією був укладений на п'ять років, отже в жовтні 1750 року Сковорода повернувся до Києва – «наполнен ученостию, сведениями, знаниями, но с пустым карманом, в крайнем недостатке всего нужнейшего». Він змушений був у тому ж році прийняти запрошення викладати поетику в Переяславській колегії.

Через конфлікт з єпископом Никодимом Сребницьким Сковорода змушений був залишити викладання. Восени 1751 року він повернувся до Київської академії, де вчився

два роки у останньому, восьмому, класі, програма якого була розрахована на чотири роки.

У восьмому класі викладав ректор академії, видатний письменник, учений – Георгій Кониський, якому довгий час приписувалося авторство відомої «Історії русів». Повного курсу академії Сковорода так і не скінчив, хоч і вважався одним з найкращих студентів і митрополіт Тимофій Щербацький рекомендував його на педагогічну роботу.

Весною 1753 року Сковорода навзгоди залишив навчання. Він працював на Черкащині домашнім учителем і вихователем у родині сенатора С.В. Томари, згодом викладав у Харківській колегії, відвідував Москву, Переяслав, Таганрог...

Про мандри Сковороди написано багато. Він ішов шляхами і стежинами, високий, худорлявий, в селянській свиті, з торбиною за плечима. Його добре знали скрізь, на Лівобережжі, від Острозька до Переяслава і від Курська до Ізюма. Великою честю було для кожного господаря дати притулок цьому мудрому й доброзичливому мандрівникові, що називав себе «Варсавою», тобто сином Сави.

Бував він і в Києві. У серпні 1764 року великий філософ приїхав сюди разом з Михайлом Ковалінським. «По приїзді туди, при обзреваниі древностей тамошних, Сковорода был ему истолкователем истории места, нравов и древних обычаев». У Києво-Печерській лаврі було чимало знайомих Сковороди, навіть і родичів його. Вони йому твердили:

- Досить блукати світом! Час причалити до гавані! Нам відомі твої таланти, свята Лавра прийме тебе, як мати своє чадо, ти станеш прикрасою обителі і стовпом церкви.
- Ах, преподобні, - гаряче відповів їм Сковорода, - Я стовпотворення множити собою не хочу, вистачить і вас, стовпів нетесаних, у храмі божому... Риза, риза! Небагатьох ти опреподобила! А багатьох окаянствовала... Блажен, хто святість серця, тобто щастя своє, не заховав у ризу!

Сковорода гостював у Києві щось зо два місяці у свого двоюрідного брата Іустина Звіряки, що служив начальником лаврської друкарні. Цей же Іустин згодом був призначений начальником Китаївської пустині, підпорядкованої Лаврі.

Сюди в гості до Іустина й приїхав Сковорода у травні 1770 року й прожив тут три місяці. На цей раз його супроводжував не Ковалінський, а Сошальський. Природжений педагог, Сковорода любив, коли мав змогу ділитися своїми знаннями з молодими друзями.

Він взагалі був веселою товариською людиною. Під час польових робіт його можна було бачити серед селян, у хвилини відпочинку його завжди оточували люди, старі й молоді, жінки і діти, які не зводили з нього очей, слухаючи розповіді, байки, пісні...

Народ звертався до нього за порадами в питаннях великих і важливих, шукав у нього керівництва у повсякденних житейських справах, вірив йому, бо відчував, що Сковорода близько знає народне життя, розуміє потреби людей.

Помер Сковорода 29 жовтня 1794 року в селі Іванівці (нині Сковородинівка, поблизу Великої Рогозянки) на Харківщині.

На Україні є кілька пам'ятників Сковороді. Один з них – у Києві... перед будинком колишньої Києво-Могилянської академії.

Уривок з книги: Хінкулов Л. Літературні зустрічі/ Л. Хінкулов. – К.: Радянський письменник, 1980. -255 с.

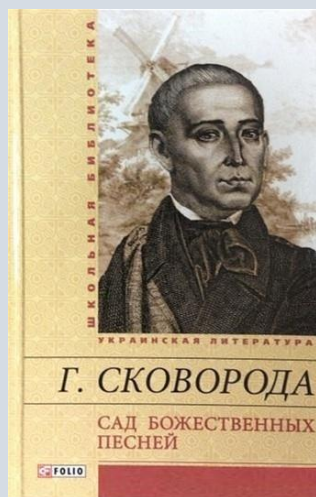

Сучасні книги Григорія Сковороди

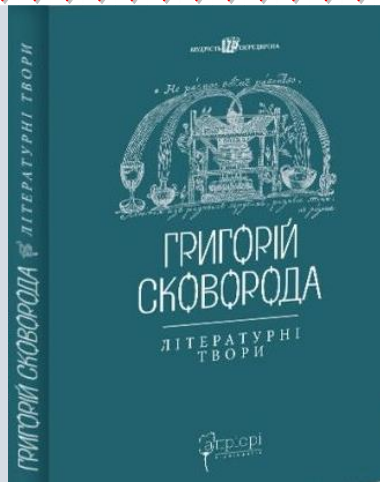
Сковорода Г. Байки харківські : короткі історії для душі / Григорій Сковорода. – Лів: Свічадо, 2009 . - 72 с.

В Україні нині вельми популярними стали короткі історії італійського автора Бруно Ферреро, та ще в ХІХ ст. подібні сюжетні замальовки, точніше короткі байки з християнською мораллю, писав наш земляк Григорій Сковорода. В них він показував цінність внутрішніх якостей людини, які й визначають її суть. Якщо ми шукаємо себе в житті, шукаємо надійну опору у світі хитких цінностей та душевного миру в собі, шкода не скористатися мудрими порадами нашого мандрівного філософа, що є вислідом його спостережень української дійсності. «Байки харківські» в новому сучасному омовленні призначені для найширшого кола читачів та читачок.

Сковорода Г. Сад божественных песней / Григорій Сковорода. – Харків: Фоліо, 2014. - 576 с.

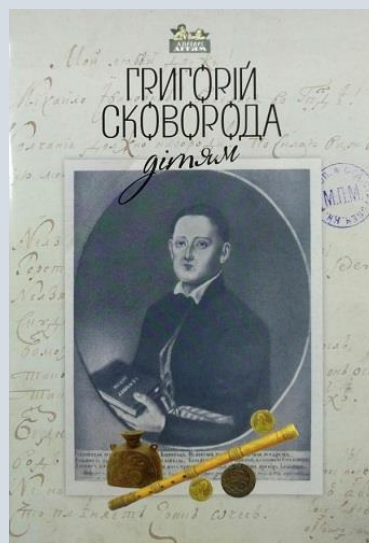
Геніальний філософ Григорій Савич Сковорода (1722-1794) визнаний батьком української філософської думки, найбільш значною фігурою східноєвропейської культури після епохи Середньовіччя. Його творча спадщина представлена оригінальними філософськими творами, віршами, перекладами і байками. Ця книга - найбільш повне видання творів великого філософа і поета.

Сковорода Г. Літературні твори / Григорій Сковорода, - Львів: Апріорі. – 2020. - 352

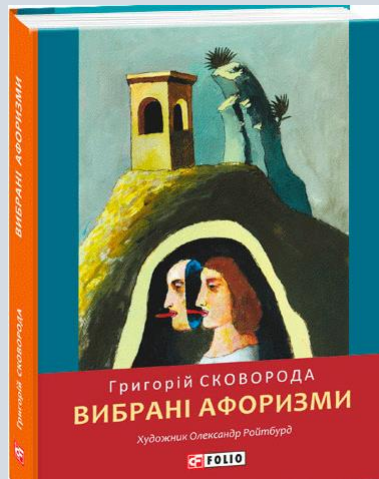
с.

Унікальність видання в тому, що тут чи не вперше зібрано в одній книзі художні твори видатного філософа в повному їхньому обсязі з додачею вибраних упорядником з різних текстів (і художніх, і філософських) афоризмів, які сягають вершин афористики. Книга містить ґрунтовну розвідку В. Шевчука про письменницьку спадщину Г. Сковорода та біографію, написану учнем філософа М. Ковалинським. Всі тексти подаємо в перекладі сучасною літературною мовою. Система ілюстрацій відбиває образотворче бачення світу XVIII століття.

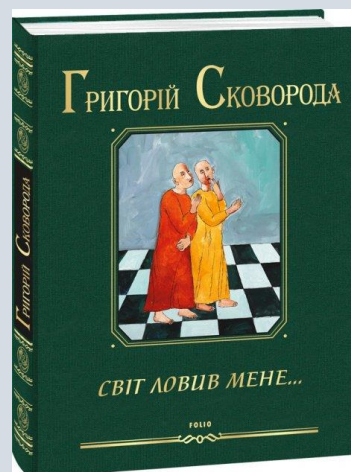
Григорій Сковорода дітям. – Львів: Апріорі, 2017

У цьому виданні подано вибір найпопулярніших творів українського поета і мислителя XVIII століття з огляду на використання цих текстів в старших класах середніх шкіл і для тих школярів і вчителів, які зацікавляться творами Сковорода. Всі тексти подаємо в перекладі на сучасну літературну мову з урахуванням цезур. Цезура — це пробіл посередині рядка у силабічному вірші. Він (пробіл) був для того, щоб при читанні робилася пауза. Система ілюстрацій відбиває образотворче бачення світу XVIII століття.

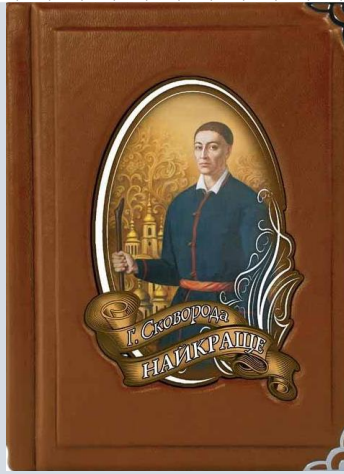
Сковорода Г. Вибрані афоризми / Григорій Сковорода. – Львів: Фоліо, 2020. - 256 с.

Книга вибраних афоризмів видатного українського філософа, поета і педагога Григорія Сковороди (1722-1794). Кожний афоризм Григорія Сковороди проілюстрований художником Олександром Ройтбурдом.

Сковорода Г. Світ ловив мене...

Це видання присвячено 300-й річниці від дня народження Григорія Савича Сковороди (1722 – 1794) – одного з найбільших і найзагадковіших християнських філософів світу. Сягнувши у своїх помислах життєво важливих, екзистенційно вагомих проблем людського буття, Г. С. Сковорода досі актуальний – як особистість, мислитель, письменник. Його філософські твори, переклади, збірник «Сад божественних пісень», «Байки Харківські» привертають дедалі більше уваги. Книга ілюстрована роботами відомого сучасного митця Олександра Ройтбурда, одного із засновників українського постмодернізму, – це дозволить читачам наблизитися до глибинних витоків «мандрівного філософа» XVIII століття й осягнути незбагненну мудрість його містики.

Сковорода Г. Найкраще, 318 с. Подарункове шкіряне видання

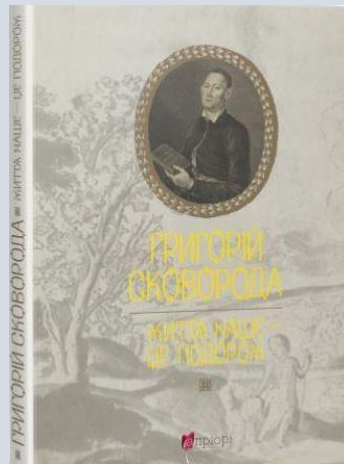
До книги вибраних творів українського письменника XVIII століття Григорія Сковороди в перекладі на сучасну українську мову увійшли трактати, діалоги, притчі, байки, які складають «золотий фонд» сквородинської спадщини і містять в собі головні ідеї його духовного вчення. Книга має на меті зробити твори Сковороди доступними сучасному читачеві й популяризувати автора серед молоді.

Григорій Сковорода дітям / Г. Сковорода. – К.: Видавництво «Час майстрів», 2021. - 108с.

Збірка містить вибрані байки Григорія Сковороди в переказі Олександра Виженка і малюнках-загадках Анни Сезон. Видання призначене для широкої аудиторії: від молодших школярів до їхніх батьків. Ця книжка не просто ілюстрована збірка байок. Це артбук, малюнки в якому незвичні, не завжди зрозумілі й подекуди абстрактні, але вони надають давнім реаліям новітньої форми і разом з ними стають цікавинкою для сучасних дітей. Як байки Григорія Сковороди приховують у собі мудрість, так і малюнки Анни Сезон приховують у собі загадки і спонукають розгадати таємниці їхніх образів. Ілюстрації шокують читача, бентежать, веселять, можуть навіть і обурювати і саме це дає поштовх до пізнання, розпалює бажання їх зрозуміти. Тексти Сковороди в оригіналі непрості навіть для дорослих. Ми спрощуємо їх сприйняття, зберігаючи авторський стиль і цілісність завдяки переказу письменника, казкаря та філософа Олександра Виженка, який два десятки років досліджував життя і творчість Григорія Сковороди, а завдяки ілюстраціям-загадкам перетворюємо читання байок на дитячу гру. У цій арт-грі ми змінюємо орієнтири, відкриваємо нові світи для вас і вашої дитини. Кожна гра

містить 4 частини: байку, малюнок, силу байки та підказку до малюнка від художниці.
Це ноу-хау в літературі для дітей: пізнання через АРТ-ГРУ!

Сковорода Г. Життя наше – це подорож / Григорій Сковорода. – Львів: Апріорі, 2021. – 272 с.

Унікальність видання в тому, що тут чи не вперше зібрані в одній книзі художні твори видатного філософа в повному їхньому обсязі з додачею вибраних упорядником з різних текстів (і художніх, і філософських) афоризмів, які сягають вершин афористики. Книга містить ґрунтовну розвідку В. Шевчука про письменницьку спадщину Г. Сковорода та біографію, написану учнем філософа М. Ковалинським. Всі тексти подаємо в перекладі на сучасну літературну мову з урахуванням цезур. Цезура — це пробіл посередині рядка у силабічному вірші. Він (пробіл) був для того, щоб при читанні робилася пауза. Система ілюстрацій відбиває образотворче бачення світу XVIII століття.

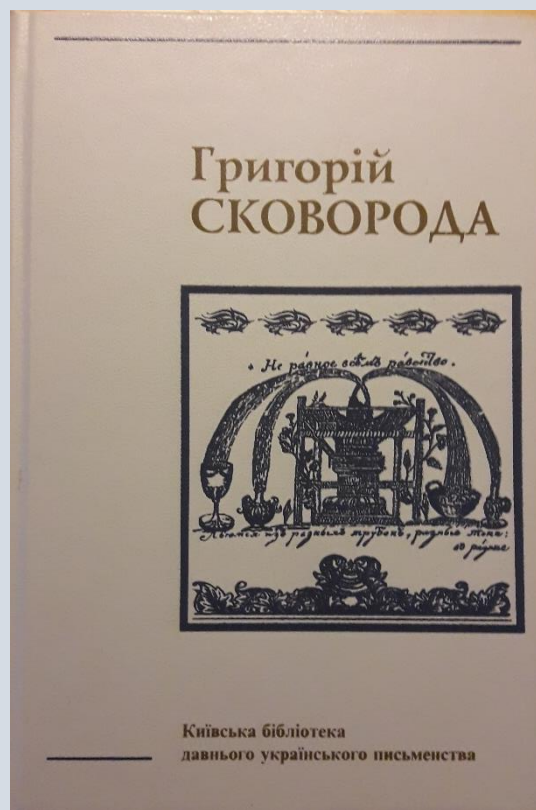

Штельмах М. Р.С. Григорія Сковорода / Штельмах М. – Харків: Фоліо, 2009.- 320с.

Ніхто не знає, як генії переживають кожну наступну хвилину своєї геніальності. Що вони при цьому відчувають. Як борються. Як тікають від своєї самотньої вдачі. У сучасному світі Григорія Сковорода знають здебільшого як геніального дивака-філософа, який ще у XVIII столітті спромігся віднайти формулу щастя. Але не всім відомо, що сам Григорій Сковорода щасливим не був. Тікаючи від світу, він намагався сховатися у власній філософії і не збожеволіти від усвідомлення своєї місії. А ще він покинув кохану. Зрікся церковних канонів. Залишив дім. Спростував гроші, славу й

багатство. І після смерті народився знову. У ХХІ столітті. У тілі невдахи-поета, якого звали Сергій...

Книги, попередніх років які зберігаються в бібліотеці ОІППО а також книги про життя і діяльність Г. Сковороди

Сковорода Г. Твори у двох томах / Г. Сковорода; передм. О. Мишанича. – Вид.2-ге, випр. К.: ТОВ «Видавництво «Обереги», 2005. – (Київська бібліотека давнього українського письменства. Студії; Т.5-6)

Т.1 : Поезії. Байки. Трактати. Діалоги. – 528с.: портр. – Бібліогр. : с.36-46

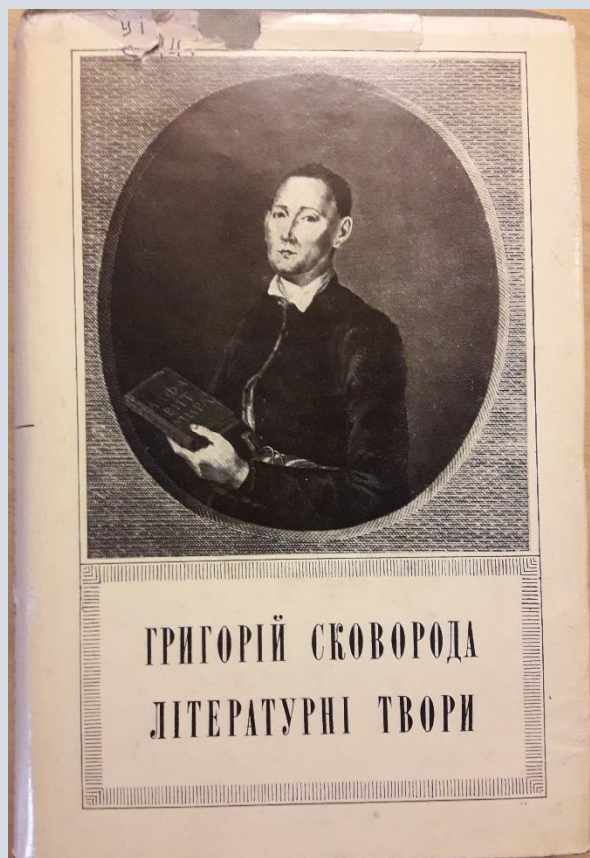
Т.2 : Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи. – 479 с. – Показчик імен с.:462-476

Сковорода Г. Вибрані твори: у 2 т. / Г. Сковорода; упоряд., підгот. текст. та приміт. Б.А. Деркача; худож. В.Я. Чебанік. – К.: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1972

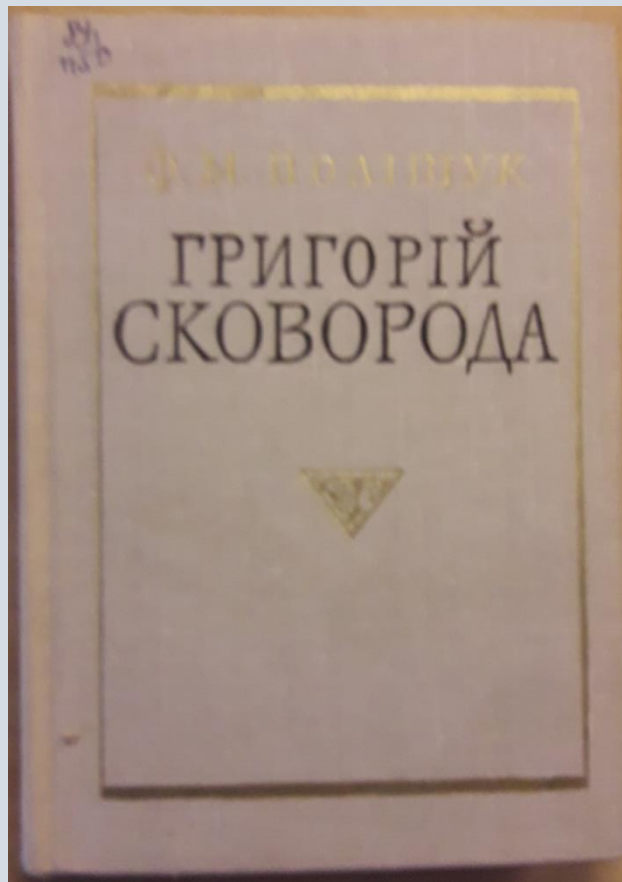
Т.1: Із філософських творів. Додатки: М.І. Ковальський Життя Григорія Сковороди. – 277с. : портр.

Т.2: Сад божественных песней...». Басни харьковскія. Інші твори. – 271 с.: портр.

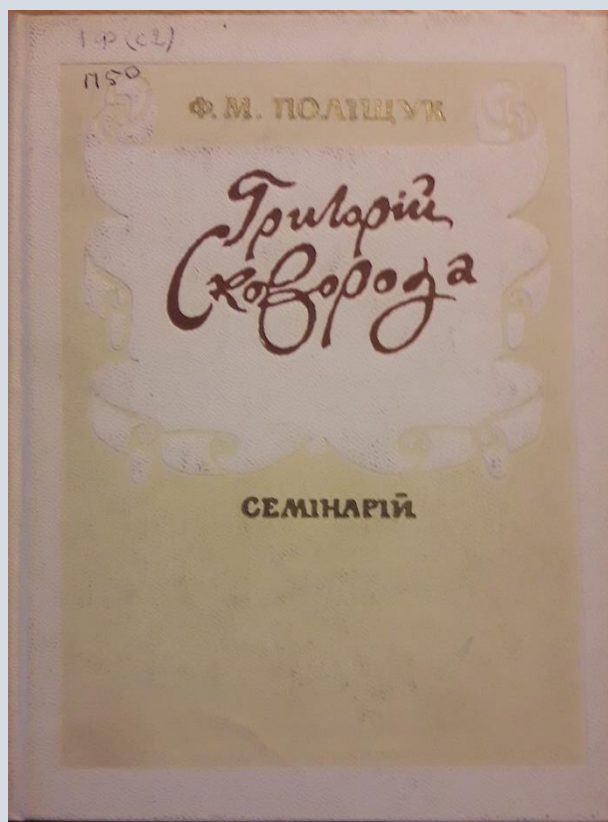
Сковорода Г. Літературні твори / Григорій Сковорода; вступ. стат., упорядк. текст. і приміт. Б.А. Деркача. – К.: Наукова думка, 1972. – 436 с.: іл. – (Академія наук Української РСР)

*Літературна спадщина **Сковороди** досить розмаїта і багата. Це філософські і педагогічні трактати, проповіді, притчі, байки, оригінальна (написана старокнижною і латинською мовами) і перекладна поезія тощо. на жаль, не всі вони дійшли до наших днів. Важливим є і показовим є те, що майже в кожному творі поєднується **Сковорода-філософ** і **Сковорода-художник** слова водночас. До книги увійшли твори: «Сад божественних песней...», байки, деякі інші твори («Похвала астрономії», «Розмова про премудрість» та інші), а також листи.*

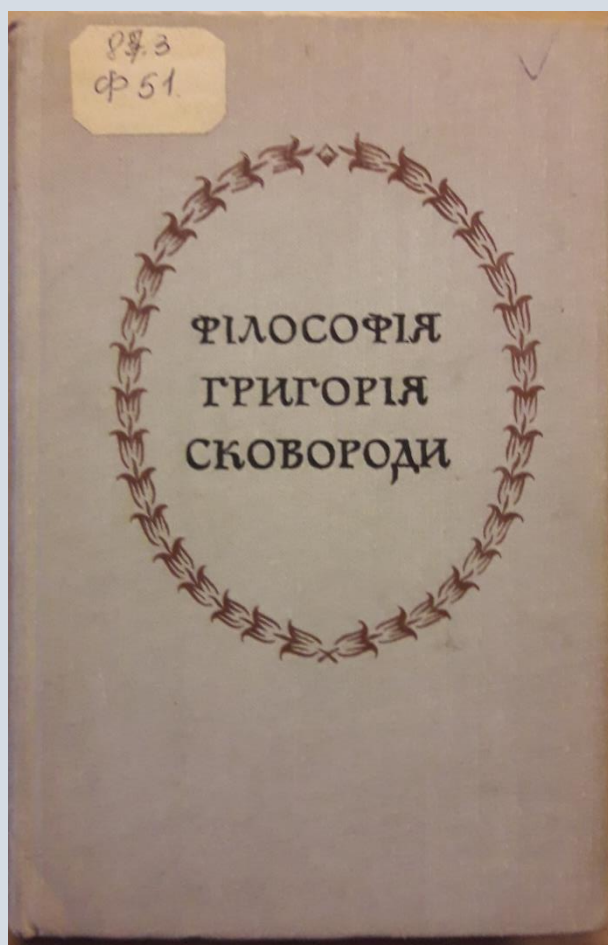
Поліщук Ф. М. Григорій Сковорода. Життя і творчість /Ф.М. Поліщук, - К.: Дніпро, 1978. -260 с.

*У книжці досліджується життя і творчість, соціально-політичні, філософсько-естетичні та етичні погляди відомого українського філософа-просвітителя, педагога і громадського діяча **Григорія Савича Сковороди**. Окремі розділи присвячені аналізу поетичних творів та байок письменника Книга розрахована на широке коло читачів.*

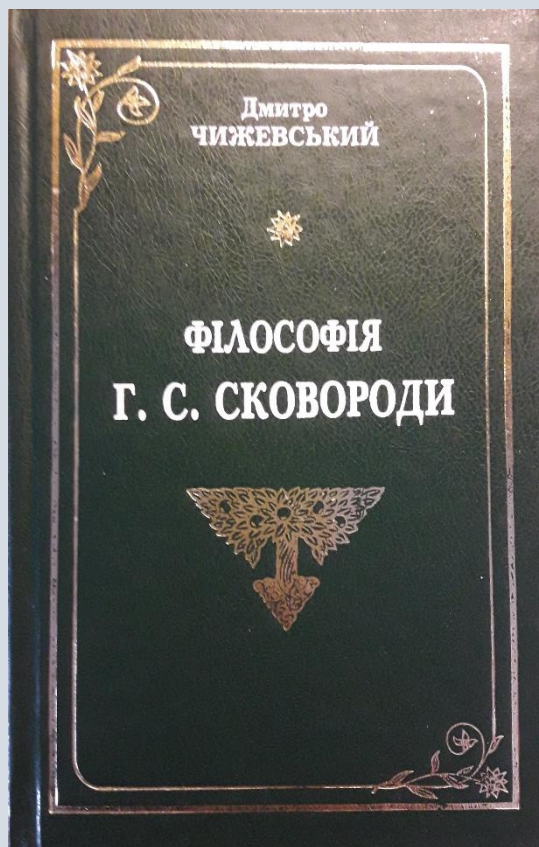
Поліщук Ф.М. Григорій Сковорода: семінарій / Ф,М. Поліщук; редакція літератури з філології і педагогіки, зав. ред. В.Г. Петік . – К. : Вища школа, 1972. -205 с.

Семінарій висвітлює історію вивчення життя і творчості видатного українського письменника і філософа Г.С. Сковороди. У книзі подано теми семінарських доповідей та критичну літературу до них, а також бібліографію творів письменника й найважливіших досліджень про нього. Для викладачів, студентів та вчителів.

Філософія Григорія Сковороди / Відповід.редакт. член-коресп. АН УРСР В.І. Шинкарук. – К.: Наукова думка, 1972. – 311 с.

*У книзі досліджується етико-гуманістична концепція мислителя, який протягом усього життя шукав відповіді на питання про сутність людини, про умови досягнення нею щастя. Автори аналізують своєрідність філософського та художнього мислення українського гуманіста. Філософія і творчість **Сковороди** висвітлюються на основі дослідження суспільного життя на Україні XVIII ст.*

Чижевський Д. Філософія Григорія Сковороди / Д. Чижевський; передм. проф. Л. Ушкалова. – Харків : Прапор, 2004. – 272 с.

«Філософія Г.С. Сковороди» є однією з найвідоміших праць видатного вченого Дмитра Чижевського (1894-1977). Уперше вона побачила світ іще в 1934 року. Чижевський схильний розглядати філософію Сковороди як справжню серцевину нашої інтелектуальної традиції. «Сковорода є останній представник українського духовного барока, з другого боку, він – український «передромантик»: але бароко та романтика – саме ті періоди духовної історії, що наклали на український дух найсильніший відбиток. Отож, Сковорода стоїть у центрі української духовної історії...». Так писав автор.

Сковорода Г. Розмова про істинне щастя / Г.С. Сковорода; перекл. україн., приміт. В.О. Шевчука. –Харків: Прапор, 2002. – 280 с.

*Книгу склали поезії, байки, філософські трактати, діалоги, притчі та афоризми великого українського мислителя, богослова, філософа, письменника-гуманіста, просвітителя і педагога **Г.С. Сковороди** (1722-1794).*

*Написані книжною староукраїнською мовою, тут вони подаються в перекладі новою українською літературною мовою. Передмовою взято відому працю Д.І. Багалія (1857-1932) «Український філософ **Григорій Савич Сковорода**».*

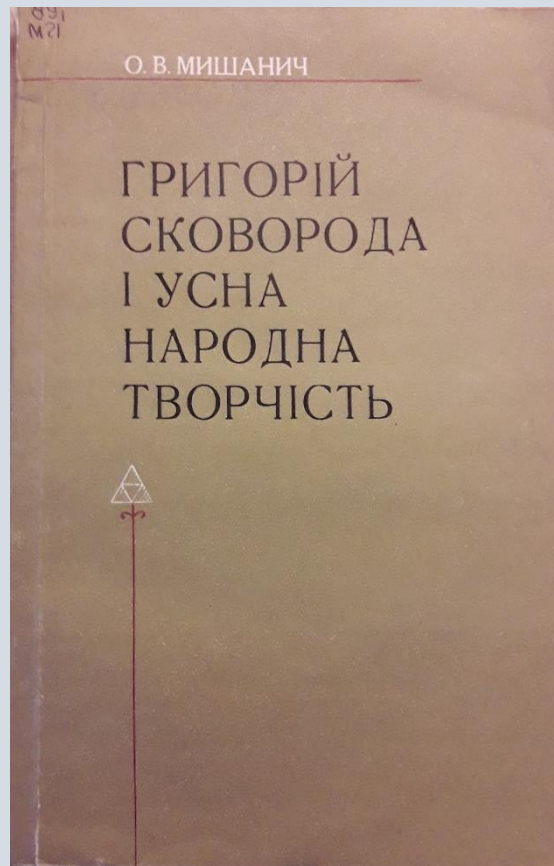
Попов П.М. Григорій Сковорода. Життя і творчість : нарис / П.М. Попов. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1960. – 170 с.

Книга детально розповідає про життєвий і творчий шлях видатного українського філософа, мислителя, поета, письменника Григорія Сковороду. Досліджується педагогічна, громадська діяльність поета, подається аналіз його філософських поглядів, моральних принципів та розглядаються літературні праці, як поетичні, так і проза. Ця книга подає один з кращих аналізів літературної творчості Григорія Сковорода.

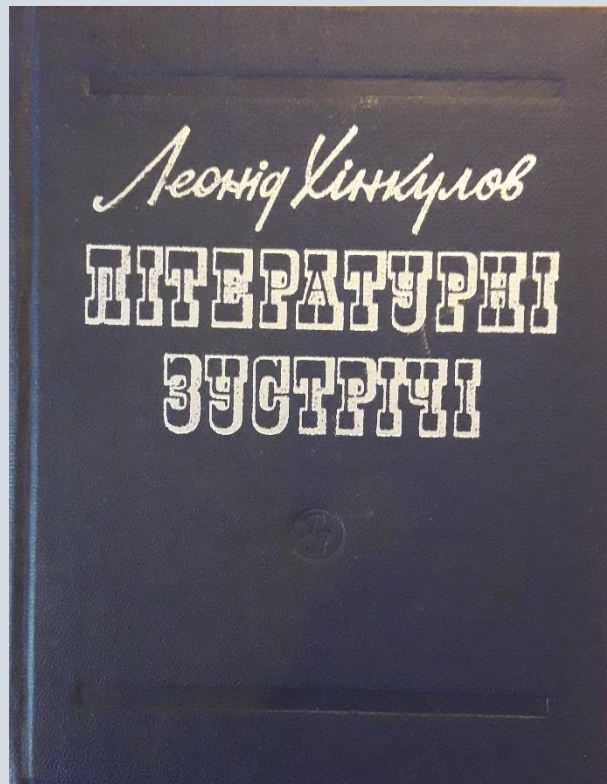
Ляшенко Л. Блискавиця темної ночі : повість / Лука Ляшенко; малюнки В. Кравченка. – К. : Видавництво дитячої літератури «Веселка», 1972. -151 с.: іл.

Ця художня книга розповідає про те, як у простій свитині, з торбиною книжок за плечима і з нерозлучною сопілкою за поясом понад тридцять років мандрував поет і вчений **Григорій Сковорода** по селах України та за її межами, - навчав людей грамоти. Цим навіть здобув **Григорій Сковорода** щиру любов і пошану народу: і досі в Україні та за її межами широко відомі його твори – вірші та пісні. Письменник Лука Ляшенко у своїй книжці розповідає про сповнене боротьби та пригод надзвичайне життя **Григорія Сковороди**.

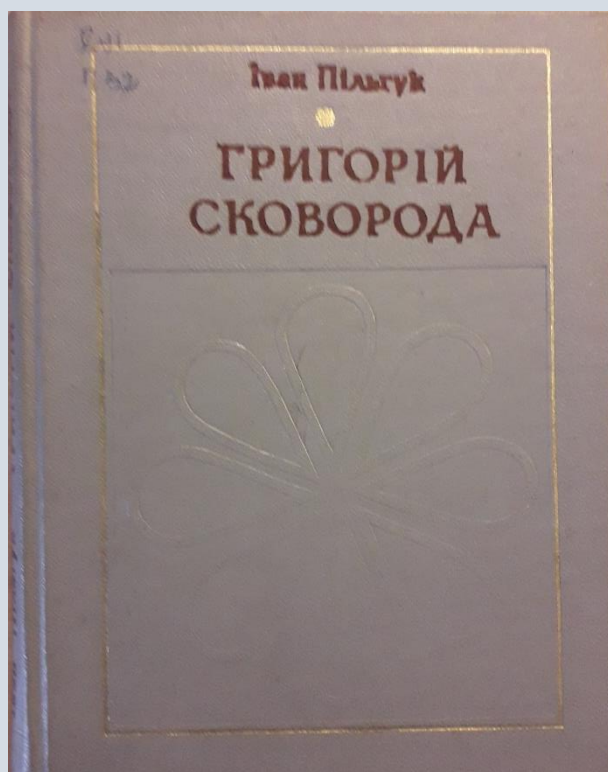
**Мишанич О.В. Григорій Сковорода і усна народна творчість / О.В. Мишанич;
відпов. ред. М.Є. Сиваченко. – К.: Наукова думка, 1976. – 152 с.**

У книжці досліджуються погляди Г.С. Сковорода на усну народну словесність, простежується шлях активного освоєння ним у філософських трактатах і літературних творах різних фольклорних жанрів – казок, пісень, прислів'їв і приказок народного образного слова, робиться спроба з'ясувати вплив народного світогляду на філософські, морально-етичні і педагогічні погляди видатного українського мислителя другої половини XVIII століття.

Хінкулов Л. Літературні зустрічі. Розповіді про письменників у Києві / Леонід Хінкулов; реценз. : Д.Г. Гринько, В.О. Речмедін. – К. : Радянський письменник, 1980 – 225 с. : іл., 16 арк. іл.

Книга являє собою літературну історію Києва, викладену в ряді белетризованих нарисів про письменників, які жили в цьому місті, відвідували його. Залишили цікаві висловлювання про нього. Автор вказує будинки, вулиці, куточки міста, пов'язані з іменами діячів української й зарубіжної літератур, повідомляє невідомі, або маловідомі факти, встановлює точні дати їхніх відвідувань Києва. Один з розділів розповідає про Григорія Сковороду та його перебування у Києві у XVIII столітті.

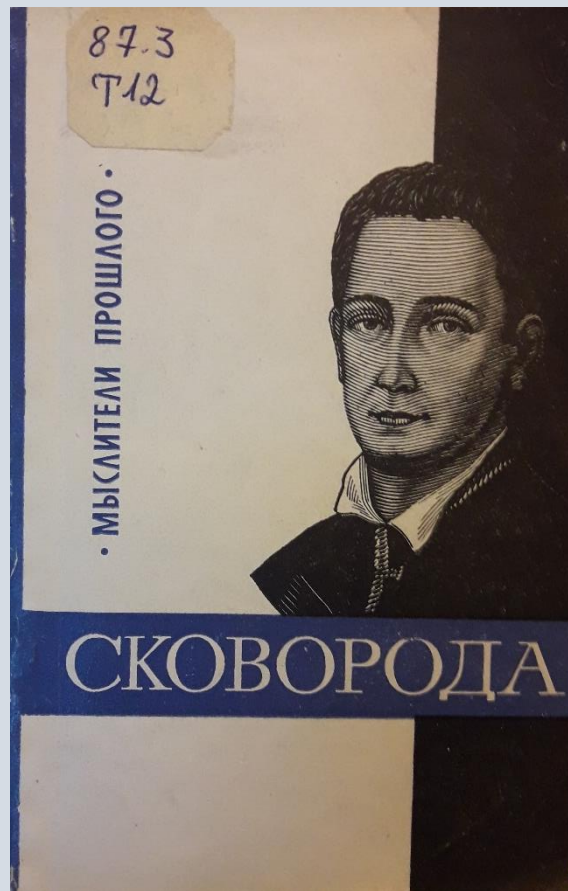
Пільгук Г. Григорій Сковорода. Художній життєпис / Іван Пільгук . – К.: Дніпро. 1971. -265 с.

У 1972 році минуло 250 років від дня народження видатного українського поета й філософа Григорія Сковороди. У цій книжці автор змалював складний життєвий і творчий шлях ученого й письменника. Тут постають картини його навчання в Київській Академії, перебування в столичній капелі, висвітлюються педагогічна праця та численні зустрічі з видатними людьми того часу. Розповідь ведеться в художньо-нарисовому плані з використанням багатьох документальних матеріалів.

Шевчук В. Григорій Сковорода : роман / Василь Шевчук. – К.: Радянський письменник, 1969. – 319 с.

Найяскравішою постаттю в українській культурі XVIII пісні стали народними, а діалоги, трактати й притчі дали могутній поштовх для розвитку філософської думки не лише на Україні, а й в інших слов'янських країнах. Цій оригінальній людині, велету національного духу і присвятив свій новий твір Василь Шевчук. Роман сюжетно гострий, у ньому органічно поєднано документальну точність із художнім домислом.

Табачников И.А. Мислителі минулого / І.А. Табачников. – М. : Мисль, 1972. – 207 с.

Ісай Аронович Табачников (1904 р.н.), кандидат філософських наук, доцент кафедри Київського державного педагогічного інституту з 1930 року вів у вищих навчальних закладах України педагогічну і наукову роботу у галузі історії української філософської думки. Він був укладачем зібрання творів у 2-х томах (1961), автором ряду статей про нього та дослідником рукописної спадщини Сковороди; понад двадцять років він працював над пошуком рукописів мислителя; ним знайдено більше тридцяти рукописів, у тому числі два нові, які не були відомі близько двохсот років.

У книзі подається короткий біографічний нарис й аналіз філософський і соціологічних поглядів видатного українського мислителя Г.С. Сковороди.

Головаха І., Стогній І. Філософ-гуманіст Г.С. Сковорода / І. Головаха, І. Стогній. – К.:
Видавництво політичної літератури, 1972. – 75 с.

*Книга про життєвий шлях та ідейну спадщину видатного українського мислителя
Г. Сковорода. Автори показують роль, яку відіграв Сковорода у розвитку не тільки
української, але й світової науки і культури, розглядають основні періоди його
тяжкого, але славного життя, розкривають джерела оригінальної філософської
системи мислителя та її значення для свого часу і наступних поколінь.*

Бібліотека ОІППО

Грудень 2022 року